

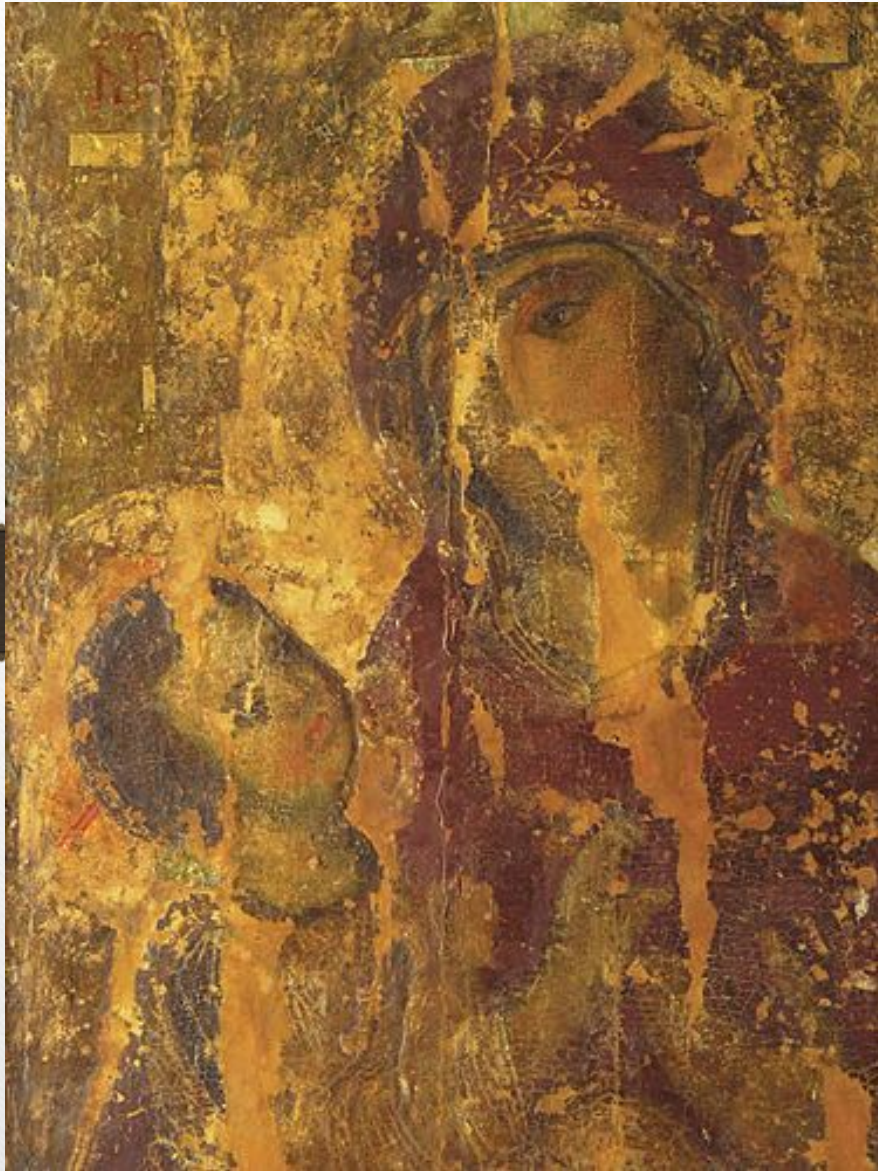
**Ікони як
історичні
пам'ятки**

Ікона

Іко́на — (малюнок, образ, зображення) — живописне, мозаїчне або рельєфне зображення Ісуса Христа, Богородиці, святих і подій Святого Письма.

2000 року на Волині віднайшовся ще один шедевр константинопольського малярства XI-XII ст. — Холмська ікона Богородиці. Вона написана олійними фарбами на кипарисових дошках у візантійському стилі. На іконі збережено 70 % авторського живопису.

Першу письмову згадку про Холмську Богородицю знаходимо у Галицько-Волинському літописі при описі подій за 1259 рік. Ікону Божої Матері, яку пізніше назвуть Холмською, князь Данило Галицький привіз орієнтовно в 1223—1237 роках з Києва в засноване ним місто Холм (нині — місто Хелм в Польщі).

Робота з підручником

Знайти додаткову інформацію
про Холмську ікону.

- Справжня її назва Вишгородська, а не Володимирська, бо первинно вона знаходилась у храмі міста Вишгород. Згідно з переданням, у 1131 році Константинопільський патріарх подарував київському князеві Мстиславові Великому, пізніше проголошеному святим, списки уславлених у столиці Візантійської імперії святинь.

Перші ікони привозили на Русь із Візантії.
Траплялося таке й пізніше. Так,
шанованою на Русі була ікона
Вишгородської Богоматері. За
переказами, на Русь ікону було привезено
з Візантії в середині XII ст. як подарунок
Юрієві Дол-горукому від
константинопольського Патріарха. Вона
прикрашала храм святих Бориса і Гліба у
Вишгороді неподалік Києва.

Подумай!

Що спільного в іконах?

Канон

Канон – правило, за
якими творились
ікони.

Як створювались ікони?

Прочитати текст на
ст. 202

Поміркуйте

Чи є мозаїки і фрески
Софіївського собору в
Києві – Богоматір
Оранта та Ісус
Вседержитель іконами?

- СВЕНСЬКА ІКОНА БОГОРОДИЦІ —

найдавніша (зі збережених)
ікона київ. школи.

Зображено Богородицю, яка сидить на троні, тримаючи на колінах Христа Емануїла обабіч — святі Антоній Печерський і Феодосій Печерський із розгорнутими сувоями в руках. Ікона зберігалася у Свенському Успенському монастирі поблизу Брянська.

Аліпій

- Аліпій — видатний іконописець Київської Русі

«Немолодий уже настоятель працював на будівництві разом з іншими ченцями. Передавав важке каміння в молоді руки й не відчував ваги: так, ніби гортав тонкі гладенькі пергаментні аркуші. «Що то Божа воля, — дивувався, — де й сила взялася». Феодосій давно мріяв про кам'яний храм. Проте лише тоді збагнув, що стане цей храм його найкращим творінням, коли побачив храмову чудотворну ікону Богоматері, привезену до Києва візантійськими майстрами-будівничими.

Феодосій самовіддано служив Богу. Не злічити його повчань і проповідей — урочистих та буденних, викарбуваних у серці й записаних на пергаменті. Він невтомно облаштовував монастир: будував нові споруди, залучав на потреби монастиря навіть кошти великого князя, створив іконописну майстерню. І так само невтомно впорядковував монастирське життя. Запровадив новий монастирський закон, суворо дотримуватися якого мали всі ченці. Але чи часто згадував матір? Мов спалах сяйнув у душі, коли побачив чудодійну ікону. Пригадав материну молитву, і перший камінь ліг з його рук у підмурівок нового храму — церкви Успіння Пресвятої Діви Марії.

— Кажуть, сам настоятель працював на будівництві, — перемовлялися чужинці. — Втомився від труду земного, захворів, надірвавшись брилами, і більше не встав Феодосій Печерський. Не побачив свого останнього творіння.

Усі в монастирі знали, яким має бути собор Успіння Пресвятої Діви Марії — храм в усій його величі побачив Феодосій і заповів той образ братії. Чернець Аліпій пильно придивлявся до споруди: все так, як розповідав Феодосій, — щиро, просто й натхненно, наче материна молитва. Думка — мов спалах! Де й поділася Аліпіїва неспівливість. Він упевнено взяв пензлі й почав малювати ікону.

Слава про Аліпія — іконописця печерського — швидко полинула Руссю. Князі, бояри, купці мріяли мати ікони, намальовані його рукою. Бо вірили, що зцілюють вони і душу, і тіло, адже вилікував Аліпій своїми фарбами хворого на тяжку хворобу! Сам же маляр не шукав ні слави, ні багатства: ніколи не підписував своїх творінь, ніколи не брав за них гроші. Малював, бо того прагнула його душа. Коли ж прийшли до митця посланці від великого князя київського й пообіцяли багато золота за ікону для свого володаря, Аліпій мовив:

- — Беріть усе, що маю, золото ж віддайте князеві — не платимо ж бо солов'ю за солодкі пісні, а ручаєві за цілющу воду».

*Ікона Богородиці
з Успенської церкви
в Дорогобужі. Кінець 13 ст.*

Козацькі ікони

У запорозьких козаків був особливий культ Богородиці-Покрови як заступниці та захисниці від ворога. Головна січова церква завжди була на честь Покрови. Її ікона була в кожному козацькому курені.

Зображували її й на хоругвах, під якими козаки виступали в походи. Перед кожним походом навколішки ставали на молитву до Пресвятої Богородиці - "Під Твою милість прибігаємо".

Козацькі ікони

Саме на свято Покрови Пресвятої Богородиці, 14 жовтня, на козацькій раді січовики щороку обирали собі кошового отамана. За звичаєм, він мав двічі відмовитися від честі очолити "шановане товариство". Погоджувався після третьої пропозиції. Цим ніби підкреслював, що йде на цей уряд не з власної волі, а на прохання козаків. Новообраний кошовий дякував січовикам за честь і кланявся на чотири боки.

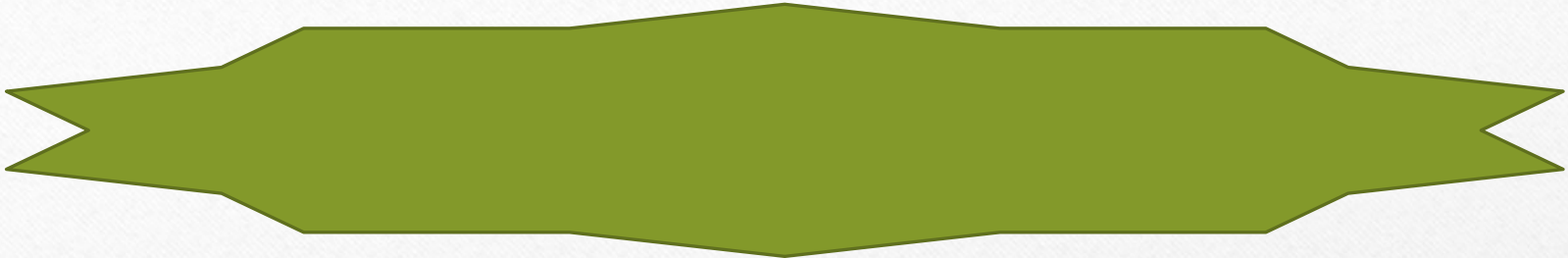
- Будь, пане, здоровий та гладкий. Дай тобі, Боже, лебединий вік і журавлиний крик, - відповідали запорожці та клали йому на голову шмат землі.

Цим підкреслювали підлеглість кошового отамана волі всього січового товариства.

Козацькі ікони

Особливе пошанування Покрови Богородиці збереглося, коли козацтво створило свою державу – Гетьманщину. У ній у XVII-XVIII ст. квітне "козацьке бароко". Виникає й новий тип ікони - "Козацька Покрова". На ній під покровом-омофором Богородиці іконописці розміщують українських ієрархів, гетьманів, старшину та значних козаків.

Донині в українських музеях ікон типу "Козацька Покрова" вціліло лише трохи більше десятка.

З 1999 року свято Покрови в Україні відзначається як День українського козацтва[2]. Традиційно вважається, що на Покрову у 1942 році було утворено Українську повстанську армію, тому 14 жовтня святкується як день УПА, проте деякі історики схильні вважати, що дата утворення є суперечливою.

З 2014 року указом Президента України Петра Порошенка на свято Покрови призначено День захисника України.

Робота в групах

1. Коли й чому виникли козацькі ікони?
2. Скласти розповідь про ікону Покрови Богородиці.
3. Скласти розповідь про ікону із зображенням Петра Калнишевського.